

zorgas ankoraŭ ĉeestantaj malpuraĵoj. Se ĉe tiu varianto montreblas plimultiĝintaj partikloj de kalcio kaj fero, temas pri restaĵoj de purigilo – do io rustiĝas en la produkteja instalaĵo. Produktaĵo n-ro 3 fakte estas la sole vera: tiu ĉi bruna sukero estas farata el premegita sukerkanosuko, kiu estis varmegigita kaj sekigita. Ĉe tio estas konservataj oligo- aŭ aliaj bioelementoj. N-ron 3 oni povas aĉeti (en fidinda kvalito) ĉe triamondaj vendejoj. Sed ĉar oni bezonas por blanksukeregala dolĉiĝ-efiko iom pli da tiu bruna sukero, oni povas forgesi la deziratan brunsukeran san-efikon...

(2008-07-18)

La deveno de la sanbernarda hundo

Ekde ĉirkaŭ la jaro 1050 monaĥoj prizorgas la hospicon ĉe *San Bernardo*, la montopasejo, kiu ligas la valon de la rivero *Rhône* en la svislanda *Wallis* kun la itala *Aosta*-valo en Piemonto. Hundoj por gardado kaj serĉ-servoj tie tute supre ekzistas nur ekde la 17-a jarcento; ili komence konsistis el tute diversaj rasoj, oni ne bredis ilin.

La plej fama inter la sanbernardaj hundoj estis *Barry* (1800-1814), kiu savis pli ol 40 homojn: iun “heroan hundon” laŭ ties aspekto bredadis iu bernlanda gastejestro kaj buĉisto. En la jaro 1880 la “Monda Unuiĝo por Hundoj” oficiale agnoskis ĝin “*St. Bernhard-Hundo*”. Dum la periodo de 200 jaroj tiuj “hundoj de dio” savis en la montara pasejo pli ol 2500 homojn, kiuj estis en akuta danĝero aŭ ŝutkovritaj de lavango.

Fakuloj tamen intertempe ekkonis, ke la sanbernarda hundo estas multe tro peza por sia tasko – kaj sendis ĝin en pension.

(2009-11-20)

Omaĝe por eltrovintoj

En Eŭropo, la 9-a de novembro* estas ankaŭ celebrata kiel “Tago de la Eltrovintoj”: la naskiĝtago de la aŭstruja holivud-steleto *Hedy Lamarr* (1913-2000). Ŝi ne nur ludis (en la jaro 1933) la unuan nudscenon de la film-historio (en la ĉeĥa/aŭstra filmo “*Simfonio de 1^a Amo*”), ŝi ankaŭ posedis, kune kun la avangarda komponisto *George Antheil* (1900-1959), la usonan patenton n-ro 2292387. Tiu ĉi patento temis pri la radia telekonduk-mehanismo por torpedoj, ĉe kiu la signalo estas splitita en plurajn frekvencojn.

La tiama militistaro tamen ne prenis serioze la eltrovon de virino. Sed la sinjorina moŝto antaŭis multadistance sian epokon. Jarojn poste ŝia eltrovo fariĝis la bazo de la GSM-teĥnologio, la mondovaste gvida movkomunikila (poŝtele- fona) normo. Kun tio oni estas gajninta jam miliardojn. S-ino *Lamarr* neniam vidis eĉ nur unu cen-

don por sia eltrovo, la patento jam estis finiĝinta. Sed ŝi certe meritas la honorigadon fare de siaj eltrov-gefratoj.

(2009-11-09)

* la 9-a de novembro estas nuntempe en Germanujo la festotago de Germana Unuiĝo, la “falo de la muro”, kiu disigis orientan kaj okcidentan Germanujon ĝis 1989.

Forkohistorio

La forko komencis sian karieron kiel kvindenta kuireja ilo. La romianoj uzis limakoforkojn. Poste fariĝis forkosilenta en Okcidento ĝis kiam konfuziĝinta vojaĝanto el Venecio raportis, ke doĝo Orseo la 2-a havas edzinon el Bizanco, kiu antaŭtranĉintajn manĝopecojn ŝovas en sian buŝon per dudenta ora forketo. Nur en la 16-a jarcento ĝi plue disvastiĝis. La franca reĝo Henriko la 3-a (1551-1589) enkondukis la forkon en la reĝan kortegon, sed provokis pro tia dekadenco la kritikon de mokantoj. Ankoraŭ Ludoviko la 14-a (1638-1715) rifuzis forkojn kaj malpermesis ties uzadon al la princoj. *Liselotte von der Pfalz* (1652-1722), robusta sendentino de germanaj kutimoj en Francujon, diris: “Oni neniam malpermesis al mi ion tian; dum mia tuta vivo min servis dum manĝado nur mia tranĉilo kaj miaj kvin fingroj”. Sed la forko sur sia triumfiro norden senhalte ekpikis unu landon post la alia...

(2008-10-23)

Neniam drupoj kun akvo

Pli frue tiu admono ja eble havis sencon. Sed tio dependis precipe de la malsupera kvalito de la akvo, kiu el higiena aspekto estis tiam ĉio alia ol sendanĝera. Tamen la daŭra admono al infanoj havas tute realan fonon. Sed tio nur koncernas la fakton, kiam oni ekzemple manĝas pli ol pundo da ĉerizoj unufoje. Ĉar ene kaj sur ĝiaj ŝeloj la ĉerizoj gastigas – same kiel kelkaj alispecaj unukernaj fruktoj – sufiĉe grandan kvanton da gistomicetoj. Tiuj zorgas en la stomako pri la sukerfermentado, kontraŭ kiu la stomaka acido ĉe grandaj kvantoj ne plu povas opozicii. Sekve sub certaj cirkonstancoj grave murmurigas kaj obtuze bru(et)as en la stomako. Se en tia okazo la ekvilibriga stomaka acido estas diluigata per akvo, eĉ malpli da ĝermoj povas esti malhelpataj fermentadi. Kaj tio kaŭzas ventrodoloron. Do, panjo denove – almenaŭ laŭtendence – tute pravis.

(2008-09-16)

Kogna troŝarĝo

Sufiĉe multaj alteĥnikaj (*hightec*)-komunikadformoj povas disturbi la koncentradon ĉe aliaj taskoj. Laŭ fakuloj, kiuj ekzamenas la interagon inter homo kaj maŝino – kiel ekz. la “Tuja Mesaĝejo” (*Instant*